

4. Про Службу безпеки України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.

5. Про міліцію : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

6. Про Державну прикордонну службу України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208.

7. Кувакін С. В. Проблемні питання кваліфікації окремих видів порушень митних правил / Кувакін С. В., Ліпінський В. В. // Вісник АМСУ. Серія “Право”. – 2008. – № 1 (1). – С. 51–55.

8. Суворкін В. А. Ефективність законотворчої діяльності в боротьбі з митними правопорушеннями / В. А. Суворкін // Митна справа. – № 4. – 2008. – С. 3–8.

Самойлова О.В.

студентка,

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

МІСЦЕ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ТЛУМАЧЕННІ ЗАГАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ ТА ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята в 1950 р. в м. Римі (далі – Конвенція), яка ратифікована Україною в 1997 р., займає особливе місце в системі міжнародно-правового захисту прав людини. Конвенція є не лише актом міжнародного права, а й частиною національного законодавства України, згідно з ч. 1 ст. 9 Конституції України. Варто відзначити, що права та свободи, що містяться в Конвенції, являють собою мінімальні європейські стандарти прав людини, які мають бути в основі діяльності держав-учасниць у галузі дотримання прав. Застосовуючи ці стандарти у законодавстві та правозастосовній практиці держави-члени Ради Європи, у той же час залишають за собою свободу вибору засобів застосування цих стандартів.

Судова практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) базується на реалізації принципів Конвенції. Оскільки Конвенція відзначається високим рівнем абстрактності, насиченістю оціночними поняттями («розумний строк», «достатньо часу й можливостей»,

«інтереси правосуддя» тощо), її основний зміст розкривається у відповідній практиці ЄСПЛ.

Для кваліфікації висновків ЄСПЛ щодо тлумачення норм Конвенції в літературі використовуються різні поняття: «думка ЄСПЛ», «res interpretata», «правова позиція». Термін «правова позиція» у вітчизняній юридичній літературі є найбільш поширеним. Під ним розуміють підтвержене багаторазовим застосуванням тлумачення правових понять і норм; критерії, вироблені практикою для розгляду окремих категорій справ. Більшість авторів згодні з тим, що правова позиція є неоднорідним за своєю структурою феноменом, елементами якого є власне позиція, правове обґрунтування, правові аргументи, підстави і доводи.

Дійсно, законодавство України відносить рішення ЄСПЛ – в тій частині, в якій ними, виходячи із загально визнаних принципів і норм міжнародного права, дається тлумачення змісту закріплених в Конвенції прав і свобод, – до складової частини української правової системи (що кореспондує ст. 9 Конституції України). Однак поняття правової системи не тотожне поняттю системи законодавства.

З нашої точки зору необхідно розмежувати юридичну силу постанови ЄСПЛ і юридичну силу правової позиції, в ньому міститься. Юридична сила постанов ЄСПЛ суть самостійне правове явище, вона не може бути розглянута як аналог законної сили національного судового рішення. На наш погляд, юридична сила постанов Європейського Суду може бути виявлена через аналіз її предметних і суб'єктних меж. З цієї точки зору вона поширюється на судові акти, винесені у конкретній справі і щодо конкретного заявника. У свою чергу, правові позиції ЄСПЛ щодо тлумачення норм Конвенції, ставші остаточними в постановах, за своєю юридичною силою найбільш співставні з феноменом, який отримав назву «м'яке право» («soft law»).

Для України знання та використання правових позицій ЄСПЛ під час застосування норм Конвенції є необхідною умовою виконання взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань, що впливають з даної Конвенції.

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди застосовують під час розгляду справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права [4]. Таким чином, дане положення вказує на можливість українських судів прямого посилання в судовому рішенні на практику ЄСПЛ.

Практика ЄСПЛ застосовується в адміністративному судочинстві України, що передбачено ст. 9 Конституції України, так і в Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України). Саме в

КАС України вперше серед усіх процесуальних законів України згадано про рішення ЄСПЛ.

Акцентуємо на тому, що КАС України фактично не містить норм щодо місця та значення практики ЄСПЛ у сучасному адміністративному судочинстві України. Виключення складає лише ч. 2 ст. 8 КАС України, відповідно до якої суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини. Проте, як саме українські адміністративні суди використовують судову практику ЄСПЛ у адміністративному судочинстві, КАС України безпосередньо не розкриває.

Останнім часом ЄСПЛ ухвалив не один десяток рішень, що торкаються питань адміністративного судочинства, і ця тенденція, очевидно, посилюватиметься. Як відзначають фахівці-практики, фактично сьогодні адміністративні суди здебільшого працюють «навздогін»: рішення ЄСПЛ застосовуються лише тоді, коли на них посилаються сторони процесу або необхідно виправити помилки, на які власне й указує відповідне рішення проти України. Така ситуація є не зовсім прийнятною.

У цьому контексті на окрему увагу заслуговує питання щодо офіційного перекладу рішень ЄСПЛ. Також, варто відзначити що проблема застосування Конвенції на практики ЄСПЛ на рівні національного правопорядку пов'язана з необхідністю не просто знати окремі рішення ЄСПЛ, а й орієнтуватися у конвенційній системі захисту прав, ефективно оперувати понятійним апаратом та бути обізнаним з основними концепціями, принципами тлумачення Конвенції з урахуванням усього масиву практики ЄСПЛ.

Численні рішення ЄСПЛ підкреслюють важливість дотримання судами саме процесуальних норм, прав і гарантій з метою забезпечення права на справедливий судовий розгляд. На наш погляд, серед основних аспектів практики ЄСПЛ, які слід враховувати адміністративним судам України можна відзначити такі, як дотримання в адміністративному судочинстві принципів, на яких ґрунтується діяльність ЄСПЛ (верховенство права, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, диспозитивність, змагальність сторін, обов'язковість судових рішень) та дотримання строків (зокрема, «розумних»).

Щодо принципу рівності сторін ЄСПЛ зазначає, що він поширюється як на справи про цивільні права та обов'язки (в тому числі адміністративні), так і на кримінальні справи, і вимагає, щоб кожній зі сторін була надана розумна можливість представити свою справу в такий спосіб, що не ставить її в суттєво менш сприятливе становище порівняно з опонентом.

Варто наголосити на важливості права на розумний строк розгляду справи в практиці ЄСПЛ. Про дотримання розумних строків розгляду справ вказував і Верховний Суд України у листі від 25 січня 2006 р. № 1-5/45, і Вищий адміністративний суд України в інформаційному листі від 26.04.2013 р. № 631/12/13-13. А законодавче визначення розумного строку дається у п. 11 ч. 1 ст. 4 КАС України – це найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах [1].

Разом з тим у практиці, ЄСПЛ порушення «розумного строку» є питанням, з яким чи не найчастіше зустрічається Європейський Суд. Наявність суттєвих недоліків у національній системі судочинства підтверджується рішенням ЄСПЛ щодо України, в яких констатуються системні порушення, зокрема ст. 6 Конвенції, яка регламентує право кожної людини на розгляд справи судом упродовж розумного терміну. Проблеми розумності строку, на які звернуто увагу ЄСПЛ, стосуються необхідності конкретизації початку та закінчення його перебіг, важливим аспектом практики ЄСПЛ є його позиція щодо співвідношення між тривалістю розгляду справи та позицією заявника. На наш погляд, поняття «розумний строк» є оціночним, а тому такий строк має бути установлений, виходячи з обставин конкретної адміністративної справи.

Отже, щодо місця та значення практики ЄСПЛ у сучасному адміністративному судочинстві України можна зазначити наступне. Застосування практики Європейського суду сприяє утвердженню національного судочинства як такої системи правосуддя, що відповідає міжнародним стандартам щодо захисту прав і свобод людини, зміцнює довіру громадян до судів. Серед основних аспектів практики ЄСПЛ, які слід враховувати адміністративним судам України, можна відзначити наступні: дотримання в адміністративному судочинстві принципів на яких ґрунтується діяльність ЄСПЛ; дотримання «розумних строків» у практиці застосування КАС України; застосування практики ЄСПЛ при безпосередньому розгляді справ у адміністративних судах.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005. № 2747-IV. Дата оновлення: 20.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n12675>.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950. Дата оновлення: 02.1.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4976>.

4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. № 3477-IV. Дата оновлення 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#undefined>.

5. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>.

6. Про судові рішення в адміністративній справі: Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20.05.2013 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007760-13>.

Степаненко М.В.

студент,

Національний університет «Одеська морська академія»

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ БЕЗПЕКИ МОРЕПЛАВСТВА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Цифрова трансформація, яка приголомшує морську область, приносить революційні інновації, які повністю змінять роботу суден. Щоб отримати вигоду з цих активів, галузь повинна зіткнутися з проблемами і усунути потенційні ризики. В майбутньому кіберзагрози стануть більш поширеними, що зробить інформаційну безпеку мореплавства обов'язковою вимогою і конкурентною перевагою серед суб'єктів галузі.

Останнім часом інформаційна безпека та її окремі аспекти стали предметом численних праць російських та українських дослідників. Проте не зважаючи на стрімкий розвиток інформаційних відносин, досі немає повноцінного уявлення про таке явище як інформаційна безпека взагалі, а тим паче у сфері мореплавства.

Відомий український дослідник Калюжний Р.А., вважає, що інформаційна безпека – це вид суспільних інформаційних правовідносин стосовно створення, підтримки, охорони та захисту бажаних для людини, суспільства і держави безпечних умов життєдіяльності, спеціальних правовідносин, які пов'язані з створенням, зберіганням, поширенням і використанням інформації [1, с. 18].